نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۴۰۰، صفحات ۱۲۵ تا ۱۲۸

معرفی سند

آشنایی با سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت

سیما سادات لاری[1*]

بیان مسئله

سند راهبردی "توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت" مشتمل بر هفت راهبرد و اقدام ملی، پیشنهادی ششمین جلسه مورخ دوم مرداد ماه ۹۹؛ کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی در نظام سلامت، در جلسه چهل و نهم مورخ هفتم مرداد ماه ۹۹؛ شورای توسعه فرهنگی قرآنی به تصویب رسید و توسط دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی ابلاغ شد. این سند طی مراسمی با حضور وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رییس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، و جمعی از مسئولان فرهنگی و اعضای دبیرخانه کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت، رونمایی شد.

پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نظام مقدس جمهوری اسلامی، نقطه عطفی برای بهره‌برداری از آموزه‌های الهی در زمینه‌های مختلف و از جمله موضوع مهم سلامت در همه ابعاد آن بوده است. بعد از چهل سال فراز و نشیب و عبور از مرحله تثبیت نظام، همانطور که در بیانیه گام دوم رهبر فرزانه انقلاب نیز اشاره شده، تلاش برای شکل‌گیری تمدن نوین ایرانی، اسلامی و مرجعیت علمی براساس آموزه‌های قرآن بنیان، در کنار استفاده از پیشرفت‌های قابل استفاده دانش بشری، از وظایف مهم و کلیدیِ همه اندیشمندان و مسئولان کشور به حساب می‌آید.

چشم‌انداز

فراهم‌سازی بنیان‌های علمی و ملزومات اجرایی برای بهره‌گیری روشمند از آموزه‌های قرآنی و تبیینی در مسیر ایجاد و نهادینه‌سازی نگرش فراگیر و کل‌نگر به مسئله سلامت انسان، از جمله محورهایی است که به عنوان چشم‌انداز این سند معرفی شده است.

هدف

آشنایی بیش از پیش با آموزه‌های انسان‌ساز کلام خدا در ارتقای سلامتِ همه جانبه و رسیدن به حیات طیبه‌ای است که قرآن کریم به آن اشاره کرده است.

ادبیات نظری

در موضوعات نوپدید میان رشته‌ای و فرا رشته‌ای، از جمله «ارتباط روشمند علوم تجربی و علوم انسانی و اسلامی با سلامت»، چالش‌ها و ملاحظات و دشواری های خاصی وجود دارد. درکنار تحقیقات نظری، اساسِ اتقانِ نظریات در علوم تجربی، بر پژوهش‌های روشمند مبتنی بر شواهد مستقر است.

قرآن کریم به همه ابعاد زندگی بشر، شامل ابعاد معنوی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، و ... توجه دارد، این امر موجب شده تا موضوع‌های میان‌رشته‌ای زیادی در قرآن مطرح شود که همکاری میان‌رشته‌ای و پژوهش‌های میان‌رشته‌ای را می‌طلبد و به طور طبیعی منتهی به پیدایش دانش‌های جدید میان‌رشته‌ای می‌شود (محمدعلی رضایی‌اصفهانی: نقش انقلاب اسلامی در پیدایش و گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای قرآن و علوم. دوفصلنامه علمی قرآن و علم، دوره ۱۲، شماره ۲۳، پاییز و زمستان ۱۳۹۷، ص ۴۶-۱۳).

معرفی دبیرخانه کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت

شورای عالی انقلاب فرهنگی، وظیفه سیاست‌گذاری، هماهنگی و هم‌افزایی در راستای توسعه و ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ قرآنی در حوزه سلامت را بر عهده کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت قرار داده است. معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، براساس مأموریت محول از شورای عالی انقلاب فرهنگی، مسئولیت دبیرخانه کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت را بر عهده دارد.

دبیرخانه این کمیسیون طی سال‌های اخیر، با آسیب‌شناسی اقدامات و انجام مطالعات مروری و تطبیقی و مصاحبه و استفاده از نظرات ده‌ها صاحب‌نظر حوزوی و دانشگاهی، در نهایت در مردادماه ۱۳۹۹، موفق شد، سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت را، پس از امضا و تأیید مقام عالی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، به تصویب «شورای توسعه فرهنگ قرآنی» برساند. این سند در ۳۱ شهریورماه ۱۳۹۹، توسط دبیر محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی، به‌طور رسمی ابلاغ شد.

۱. * نویسنده مسئول: معاون فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، نایب رییس و دبیر کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

بعد از ابلاغ سند، نائب رییس و دبیر کمیسیون، طی نامه‌ای به همه اعضای کمیسیون و مجامع علمی حوزوی و دانشگاهی، درخواست کرد تا پیشنهادها و برنامه‌های اجرایی خود را برای تحقق اهداف این سند ملی، برای دبیرخانه کمیسیون ارسال کنند. در حال حاضر دبیرخانه کمیسیون در حال تجمیع نظرات و برنامه‌های پیشنهادی است تا با استفاده از ظرفیت‌های علمی و اجرایی کشور، زمینه‌های عملیاتی شدن این برنامه‌ها را فراهم کند. دبیرخانه کمیسیون به صورت مستمر آماده دریافت نظرات همه اندیشمندان ارجمند حوزوی و دانشگاهی در این رابطه خواهد بود.

معرفی مرکز قرآن و عترت معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

مرکز قرآن و عترت معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، با برگزاری جشنواره قرآن و عترت برای استادان، دانشجویان و کارکنان دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور که از پرمخاطب‌ترین جشنواره‌های قرآنی کشور است، زمینه‌های گرایش به مطالعات و تحقیقات روشمند و قرآن بنیان در حوزه سلامت را فراهم ساخته است. بیست و پنجمین دوره این جشنواره، با مشارکت هزاران شرکت‌کننده، در سال ۱۳۹۹ برگزار شد. انتشار دو مجله علمی، پژوهشی با عناوین «قرآن و طب» و «سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت» و استفاده از ظرفیت کانون‌ها و انجمن‌های علمی دانشجویی، از تلاش‌های دیگر این مرکز، در راستای ایجاد و گسترش ارتباط معنوی دانشگاهیان با قرآن کریم است.

بسمه‌تعالی

سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت

مصوب جلسه ۴۹ مورخ ۹۹/۵/۷ شورای توسعه فرهنگ قرآنی

براساس پیشنهاد ششمین جلسه مورخ ۹۹/۴/۲ کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت

بسم الله الرحمن الرحیم

وَنُنَزِّلُ مِنَ القرآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحمَةٌ للمُؤمِنین (اسرا/ ۸۲)

چشم‌انداز

شکل‌گیری بنیان‌های علمی برای استفاده روشمند و الهام از آموزه‌های قرآنی و تبیینی برای نهادینه‌سازی نگرش فراگیر و کل‌نگر به ابعاد سلامت انسان و الگوسازی سبک زندگی سالم در مسیر حیات طیبه (در افق ۱۴۰۴)

اصول حاکم

۱. محوریت قرآن کریم و آموزه‌های تبیینی پیامبر اکرم(ص) و اهل‌بیت (ع) برای نظام‌سازی تولید دانش در مطالعات اسلام (قرآن و عترت) و سلامت با رویکرد میان‌رشته‌ای
۲. توجه به اصل عقلانیت و بهره‌گیری از دستاوردهای روزآمد دانش بشری در حوزه سلامت ضمن محوریت و اثرگذاری رویکرد کل‌نگر و توحیدی
۳. تأکید بر آزمون‌پذیری راه‌کارها، مدل‌ها و نظریات خلاقانه، کاربردی و مسئله‌محور
۴. تأکید بر نظام حکمرانی علمی، مدیریت پژوهشِ سامانه‌محور، مشارکت‌پذیری و پرهیز از تصدی‌گری در اقدامات تا حد امکان
۵. اجتناب بایسته از طبی‌سازی، تجاری‌سازی، شغل‌سازی و پرهیز از شتاب در توسعه آموزش عاری تخصصی

اهداف

۱. سیاست‌گذاری، راهبری و دستیابی تدریجی به محورهای نظری نقشه جامع مطالعات اسلام و سلامت
۲. دستیابی به نگرشی کل‌نگر و فراگیر به موضوع سلامت انسان و ابعاد آن از طریق تولید دانش در زمینه‌های پیوند سلامت و دین
۳. حل مسائل کاربردی و اولویت‌دار جامعه در زمینه‌های پیوند سلامت و دین
۴. فراهم‌سازی چارچوب‌ها و بستر تولید محتوا و بسته‌های آموزشی مطالعات اسلام و سلامت با رویکرد میان‌رشته‌ای

راهبردها و اقدامات ملی

راهبرد ملی ۱: مدیریت و توسعه مطالعات و پژوهش‌های اسلام و سلامت

۱. تدوین، تصویب و به‌روزرسانی نقشه جامع مطالعات با مشارکت صاحب‌نظران و مراکز علمی و پژوهشی حوزوی و دانشگاهی
۲. تدوین استانداردها، چارچوب‌ها و آیین‌نامه‌های سازماندهی فرایندها و روش‌های پژوهشی مطالعات
۳. تعیین و اعلام دوره‌ای اولویت‌های پژوهشی مطالعات اسلام و سلامت
۴. هدایت و حمایت طرح‌های پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی و حوزوی مرتبط با موضوع اسلام و سلامت
۵. حمایت از نگارش، ترجمه و انتشار کتاب‌های مرتبط از جمله بررسی تحلیلی و ویرایش متون و نسخ کهن
۶. حمایت از نگارش مقالات و انتشار مجلات علمی تخصصی مطالعات اسلام و سلامت
۷. توسعه تعاملات علمی بین‌المللی در زمینه مطالعات اسلام و سلامت به‌ویژه در کشورهای جهان اسلام

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

راهبرد ملی ۲: ساماندهی فرآیندهای نگهداشت، پردازش و اشتراک‌گذاری مطالعات اسلام و سلامت در چارچوب سامانه جامع

۱. حمایت از ایجاد و راه‌اندازی شبکه ملی و بین‌المللی پژوهشگران
۲. ایجاد بستر اشتراک‌گذاری فناورانه محتوای آموزشی مطالعات اسلام و سلامت
۳. حمایت از راه‌اندازی دانشنامه مشارکتی مطالعات اسلام و سلامت (ویکی مطالعات)
۴. گردآوری و اشتراک‌گذاری منابع و پژوهش‌های موجود در زمینه مطالعات اسلام و سلامت
۵. استقرار سامانه جامع و بانک جامع اطلاعاتی مطالعات اسلام و سلامت

راهبرد ملی ۳:تدوین محتوا و برنامه‌های آموزشی مطالعات اسلام و سلامت

۱. طراحی، تدوین، تصویب و ارزیابی سرفصل‌ها و برنامه‌های مطالعات اسلام و سلامت
۲. فعال‌سازی مراکز حوزوی و دانشگاهی داخلی و بین‌المللی برای برگزاری دوره‌های آموزشی مطالعات اسلام و سلامت در چارچوب سیاست‌های کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت و نقشه جامع مطالعات
۳. طراحی و تصویب سازوکارهای لازم برای بهره‌مندی از آموزه‌های قرآنی و تبیینی مرتبط با سلامت در دروس معارف اسلامی دانشگاه‌های علوم پزشکی
۴. طراحی و تصویب سازوکارهای راه‌اندازی آموزش عالی تخصصی و میان‌رشته‌ای در برخی از موضوعات سلامت در چارچوب استانداردهای نظام سلامت و تعامل با معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

راهبرد ملی ۴: سازماندهی و ارتقای سرمایه انسانی و منابع نهادی فعال در بخش اسلام و سلامت

۱. ایجاد ساختار و سازوکار مناسب برای انجام مسئولیت‌های مصوب وظایف محوله به دبیرخانه کمیسیون تقویت و توسعه منابع انسانی و امکانات، حداقل در سطح اداره کل تحت نظارت وزیر
۲. حمایت از تشکیل اندیشکده راهبری مطالعات اسلام و سلامت و کارگروه‌های تخصصی ذیل کمیسیون جهت ایجاد زمینه‌های تصمیم‌سازی علمی برای کمیسیون
۳. شناسایی و تربیت نخبگان میان‌رشته‌ای دانشگاهی و حوزوی در سطح ملی و بین‌المللی از طریق شبکه ملی و بین‌المللی پژوهشگران
۴. ایجاد گروه‌ها و انجمن‌های پژوهشی مطالعات اسلام و سلامت و حمایت از فعالیت آنان
۵. ایجاد سازوکار برنامه‌ریزی عملیاتی سالانه و بودجه‌نگاری متناسب با آن
۶. ایجاد سازوکار و سامانه لازم برای رصد، پایش و سنجش سالیانه

راهبرد ملی ۵: گفتمان‌سازی و ترویج دستاوردهای مطالعات اسلام و سلامت

۱. سیاست‌گذاری، حمایت، طراحی و مدیریت همایش‌ها، کارگاه‌های تبیینی، کرسی‌های نظریه‌پردازی و سلسله جلسات نقادی و هم‌اندیشی
۲. طراحی سازوکار استفاده از ظرفیت رسانه‌های عمومی و مراکز علمی به‌ویژه رسانه ملی در راستای ترویج دستاوردهای علمی و منطبق بر نقشه جامع مطالعات اسلام و سلامت
۳. حمایت از تولید وترویج محتوای مرتبط با مطالعات اسلام و سلامت با استفاده از ظرفیت فضای مجازی و ابزارهای فناورانه به منظور بهره‌برداری مخاطب عمومی
۴. حمایت از تولید محتوای آموزشی و ترویجیِ مطالعات اسلام و سلامت برای ارتقای فعالیت‌های اختصاصی مرکز قرآن و عترت (ع) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بهره‌برداری مخاطبان آن

چارچوب نهادی و الزامات اجرایی سند

۱. مسئولیت سیاست‌گذاری کلان و ارزیابی و نظارت راهبردی بر اجرای سند و تصویب اقدامات ملی جدید پیشنهادی کمیسیون برعهده شورای توسعه فرهنگ قرآنی است.
۲. مسئولیت کلان برنامه‌ریزی، هماهنگی، نظارت و ارزیابی عملیاتی و تدوین و تصویب سیاست‌های علمی و اجرایی این سند، بر عهده کمیسیون است که این مهم می‌تواند توسط کارگروه‌ها، شوراها و کمیته‌های آن محقق شود.
۳. دبیرخانه کمیسیون موظف است حداکر ظرف مدت شش ماه پس از تصویب سند، پیوست اجرایی آن (ازجمله تحلیل ذی‌نفعان، نگاشت نهادی، اهداف کمی، شاخص‌های کلان عملکردی و پیامدی، سیاست‌های اجرایی، بودجه دوره‌ای) و جزئیات اقدام‌های ملی منتخب در قالب شناسنامه اقدام (شامل تعیین دستگاه‌های متولی و مراکز همکار، افق زمانی، بودجه سالیانه، شاخص‌های عملکردی، الزامات و سایر توضیحات مورد نیاز هر اقدام) با همکاری دستگاه‌های مربوط تدوین کند. شناسنامه‌های اقدام پس از تصویب در کمیسیون با امضای رئیس کمیسیون به دستگاه‌های اجرایی مربوطه ابلاغ می‌شود.
۴. همه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی و مردمی مورد حمایت، موظف به همکاری با دبیرخانه کمیسیون در اجرای سند بوده و ملزم

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

هستند در دوره‌های یک‌ساله نتایج حاصل از اجـرای برنامـه‌هـا را بـه دبیرخانه کمیسیون گزارش کنند.

۵. مسئولیت بررسی برنامه‌های حوزه پژوهش و آموزش عـالی قرآنـی در نظام سلامت دستگاه‌ها و نهادهای مختلف دولتی عمـومی و مردمـی برای استفاده از اعتبارات اجرای منشور و نظارت عام و مرحلـه‌ای بـر اجرای آن برعهده کمیسیون است.

۶. کمیسیون موظف است با توجه به معیارها و شاخص‌های ابـلاغ‌شـده، گزارش عملکرد و میزان پیشرفت طرح‌ها و برنامه‌هـای دسـتگاه‌هـای اجرایی و نهادهای مربوطه و گزارش اقدام‌هـای خـود را در خصـوص وضعیت پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت بـرای ارتقـای وضع موجود در فواصل یک‌ساله به شورای توسعه فرهنگ قرآنی ارائه کند.

سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی در نظام سلامت مشتمل بر ۵ اصل، ۴ هـدف، ۵ راهبـرد، ۲۶ اقـدام ملـی و یـک پیوسـت تبیینی، به پیشنهاد کمیسیون به ریاست وزیر بهداشت، درمان و آمـوزش پزشکی، در جلسه ۴۹ مورخ ۹۹/۵/۷ شـورای توسـعه فرهنـگ قرآنـی بـه تصویب رسید و از تاریخ تصویب لازم‌الاجراست و پس از سـه سـال قابـل بازنگری و به‌روزسانی می‌باشد.

Introdoce the Documen
Strategic Document for the Development of Quranic Research and Higher Education in the Health System

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]